

BBY157 Enformasyon Okuryazarlığı

Doç. Dr. Nevzat Özel

Ankara Üniversitesi

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü

noz@ankara.edu.tr

2.Hafta

Enformasyon Okuryazarlığı: Nitelikler ve Standartlar

Enformasyon Okuryazarlığı

- Günümüzde bireylerin;
 - çeşitli kaynaklardan bilgiye ulaşabilmeleri,
 - bilgiyi, problem çözme, karar verme ve planlama amacıyla kullanabilmeleri,
 - bilgiyi, günlük yaşamlarına aktarabilmeleri,
 - bilgiye erişim için teknolojiden yararlanabilmelerioldukça önemlidir.

Enformasyon Okuryazarlığı

- Kavram, “yaşamın her alanında bireylerin eğitimsel, mesleki, sosyal ve kişisel hedeflerine ulaşabilmesi için onlara bilgiyi etkili biçimde arama, değerlendirme, kullanma ve yeniden oluşturma becerilerini kazandırma” şeklinde tanımlanmaktadır.

Garner, 2006, s.3

Enformasyon Okuryazarlığı - Nitelikler

- Enformasyon okuryazarı bireylerin sahip olduğu nitelikler şunlardır:
 - Doğru ve yeterli bilginin karar vermeye temel oluşturduğunu bilme,
 - Bilgi gereksinimlerini fark etme,
 - Bilgi gereksinimlerine dayalı olarak soruları oluşturma,
 - Olası bilgi kaynaklarını saptama,
 - Başarılı araştırma stratejileri geliştirme,
 - Bilgisayar ve diğer teknolojileri kullanarak bilgi kaynaklarına erişme,
 - Bilgiyi değerlendirme,
 - Uygulamaya geçirmek için bilgiyi düzenleme,
 - Yeni bilgiyi mevcut bilgiyle bütünleştirme,
 - Bilgiyi, eleştirel düşünme ve sorunları çözmede kullanma.

Enformasyon Okuryazarlığı - Standartlar

- 1998 yılında AASL ve AECT tarafından “Öğrencilerin Öğrenmelerinde Bilgi Okuryazarlığı Standartları (Information Literacy Standards for Student Learning)” adıyla ilk ve orta öğretim öğrencileri için hazırlanan standartlar ile öğrencilerin bilgi okuryazarlığı kapsamında sahip olması gereken nitelikler belirlenmiştir.

Enformasyon Okuryazarlığı - Standartlar

- Bilgi okuryazarı olan öğrenciler, bilgiye erişmede etkin ve yeterlidirler: Bireyler, bilgiye olan gereksinimlerinin farkındadırlar; doğru ve geçerli bilginin, mantıklı karar vermede bir temel olduğunu bilirler; bilgi gereksinimlerine dayalı olarak sorular oluştururlar; çeşitli bilgi kaynaklarını tanırlar ve bilgiye erişmek için başarılı stratejiler geliştirir ve kullanırlar.

Enformasyon Okuryazarlığı - Standartlar

- Bilgi okuryazarı olan öğrenciler, bilgiyi eleştirel bir şekilde değerlendirirler: Bireyler, bilginin doğruluğunu, ilgililiğini ve geçerliliğini belirlerler; gerçek bilgi, bakış açısı ve düşünce arasındaki farkları bilirler; doğru olmayan ve yanıltıcı bilgiyi fark ederler; sorun ve sorular için uygun olan bilgiyi seçerler.

Enformasyon Okuryazarlığı - Standartlar

- Bilgi okuryazarı olan öğrenciler, bilgiyi doğru ve yaratıcı bir şekilde kullanırlar: Bireyler, uygulamak için bilgiyi düzenlerler; yeni bilgiyi sahip oldukları bilgi ile bütünleştirirler; sorun çözme ve eleştirel düşünmede bilgiyi uygularlar; bilgiyi ve düşünceleri doğru bir şekilde üretir ve iletirler.

Enformasyon Okuryazarlığı - Standartlar

- Kendi kendine öğrenen öğrenciler bilgi okuryazarıdır ve bilgiyi, kişisel ilgileriyle ilişkili olarak araştırırlar: Bireyler, mesleki, toplumsal, sağlıkla ilgili ve boş zamanlarını değerlendirme gibi çeşitli kişisel beklentilere yönelik bilgiyi ararlar; kişisel ilgileriyle ilişkili bilgiyi ve çözümleri tasarlar, geliştirir ve değerlendirirler.

Enformasyon Okuryazarlığı - Standartlar

- Kendi kendine öğrenen bilgi okuryazarı öğrenciler, bilgi kaynaklarına ve bilginin diğer yaratıcı ifadelerine değer verirler: Bireyler, kendi kendilerini güdüleyen okuyuculardır; sunulan bilgiden anlam çıkarmasını bilirler; yaratıcı ürünler geliştirirler.

Enformasyon Okuryazarlığı - Standartlar

- Kendi kendine öğrenen bilgi okuryazarı öğrenciler, bilgi aramada ve bilgi üretmede mükemmele ulaşma çabasıındadırlar: Bireyler, kişisel bilgi arama sonuçlarının ve süreçlerinin kalitesini değerlendirirler; kendi ürettikleri bilgiyi gözden geçirmek, geliştirmek ve güncellemek için stratejiler geliştirirler.

Enformasyon Okuryazarlığı - Standartlar

- Öğrenme ortamına ve topluma olumlu katkılar sağlayan öğrenciler bilgi okuryazarıdır ve demokratik bir toplumda bilginin önemini bilirler: Bireyler, bilgiyi çeşitli kaynaklardan, içeriklerden, alanlardan ve kültürlerden araştırırlar; bilgiye eşit olarak erişme ilkesine saygılıdır.

Enformasyon Okuryazarlığı - Standartlar

- Öğrenme ortamına ve topluma olumlu katkılar sağlayan bilgi okuryazarı öğrenciler, bilgi ve bilgi teknolojisi kullanımında etik davranışlar sergilerler: Bireyler, düşünce özgürlüğü ilkesini benimserler; telif hakkına saygı duyarlar; bilgi teknolojisini bilinçli bir şekilde kullanırlar.

Enformasyon Okuryazarlığı - Standartlar

- Öğrenme ortamına ve topluma olumlu katkılar sağlayan bilgi okuryazarı öğrenciler, bilgiyi aramak ve üretmek için grup etkinliklerine etkin bir biçimde katılırlar: Bireyler, bilgiyi diğerleriyle paylaşırlar; diğer insanların düşüncelerine ve geçmiş deneyimlerine saygı duyar ve onların katkılarına değer verirler; bilgi sorunlarını tanımlamak ve çözümlerini araştırmak için diğer bireylerle işbirliği yaparlar; bilgiyi düzenler, geliştirir ve değerlendirirler.

Enformasyon Okuryazarlığı - Standartlar

- ACRL tarafından oluşturulan “Yüksek Öğrenim İçin Bilgi Okuryazarlığı Yeterlilik Standardı (Information Literacy Competency Standards for Higher Education)” ise bilgi okuryazarı bireylerin nitelikleri şunlardır:
 - Gereksinim duydukları bilginin boyutunu ve yapısını belirlerler.
 - Gereksinim duydukları bilgiye etkin ve etkili olarak erişirler.
 - Bilgiyi ve bilgi kaynaklarını eleştirel olarak değerlendirirler ve seçmiş oldukları bilgiyi kendi bilgi tabanları ve değer sistemleri içerisinde birleştirirler.
 - Bireysel veya bir grubun üyesi olarak özel bir amacın gerçekleştirilmesinde bilgiyi etkili bir biçimde kullanırlar.
 - Bilginin önündeki yasal, ekonomik ve sosyal sorunlarını bilirler ve bilgiyi etik ve yasalara uygun olarak kullanırlar.

Enformasyon Okuryazarlığı - Standartlar

- 2012 yılında ACRL Bilgi Okuryazarlığı Yeterlilik Standartları Değerlendirme Grubu (ACRL Information Literacy Competency Standards Review Task Force), ACRL tarafından oluşturulan bu standardın bazı unsurlara dikkat edilerek gözden geçirilmesini önermiştir. Buna göre standartlar;
 - Bilgi okuryazarlığı modellerinin ALA dışındaki bireyler tarafından kolayca anlaşılabilmesi için basitleştirilmelidir.
 - Kütüphane jargonunu içermeyecek şekilde açık ve anlaşılır bir biçimde ifade edilmelidir.
 - Sadece bilişsel çıktılara değil, aynı zamanda duyuşsal ve duygusal öğrenme çıktılarına da odaklanmalıdır.
 - Okuryazarlık türlerinin birbirini bütünlediğini ve tamamladığını vurgulamalıdır.
 - Okuryazarlık türlerinin biçimsel özelliklerinin ötesinde bu türlerin birbirleriyle olan etkileşimine ve içerdikleri sosyal anlamlara odaklanmalıdır.
 - Her türlü ortamlardaki içerikleri üreten ve bu içeriklerden sorumlu olan öğrencilere yönelik olmalıdır.
 - AASL'nin ortaya koyduğu standartlarla bağlantılı olmalıdır.

Enformasyon Okuryazarlığı - Standartlar

- 2016 tarihinde ACRL Yönetim Kurulu tarafından “Yüksek Öğrenim İçin Bilgi Okuryazarlığı Çerçevesi - Framework for Information Literacy for Higher Education” adı altında bazı temel ilkeler benimsenmiştir.

Enformasyon Okuryazarlığı - Standartlar

- Otoritenin Yapılandırılması ve Bağlamı
 - Bilgi kaynakları, onu üreten kişinin uzmanlığını ve güvenilirliğini yansıtmaktadır ve bu kaynaklar gereksinim duyulan bilgiye ve bilginin hangi bağlamda kullanılacağına göre değerlendirilmektedir. Farklı otorite türlerinin tanımlanması ve bilinmesini kapsamaktadır.
- Bilginin Oluşturulma Süreci
 - Bilgi hangi formatta olursa olsun, bir mesajı taşımak ve iletmek için üretilmiştir ve çeşitli yöntemlerle paylaşılmaktadır. Bilginin araştırılması, oluşturulması, gözden geçirilerek düzenlenmesi ve iletilmesi süreçlerini içermektedir.

Enformasyon Okuryazarlığı - Standartlar

- Bilginin Deęeri
 - Bilgi; ticari, eğitimsel, etkilemeye, uzlaşmaya ve dünyayı anlamaya yönelik farklı boyutlarda değerlere sahiptir. Özgün düşüncelere değer verme, entelektüel mülkiyet, telif hakları, adil kullanım, açık erişim, etik ve benzeri konuları dikkate almayı gerektirmektedir.
- Sorguya Dayalı Araştırma
 - Araştırmaların tekrarlanabilen, sorgulandıkça daha karmaşık hale gelen ve cevapları yeni soruların sorulmasına veya farklı alanlarda da incelenmesine neden olan bir doğası bulunmaktadır. Araştırma sorularının oluşturulması ve formüle edilmesi, araştırma yöntemlerinin kullanılması, bilginin düzenlenmesi, farklı kaynaklardan elde edilen bilginin sentezlenmesi, mantıksal çıkarımların yapılması gibi süreçleri ele almaktadır.

Enformasyon Okuryazarlığı - Standartlar

- Konuşarak/Tartışarak Bilim
 - Araştırmacılar, farklı görüş ve düşüncelerden yola çıkarak yeni görüş ve düşünceleri ortaya koymaktadır. Atıf verme, kaynak gösterme, bilimsel çalışmaları tartışma, eleştirel düşünerek değerlendirme ve benzeri konular bu kapsamda değerlendirilmektedir.
- Stratejik Araştırma Biçimindeki Arama
 - Bilginin aranması, sürekli ve tekrara dayalıdır. Çok çeşitli bilgi kaynaklarının değerlendirilmesini ve yeni algılayışların geliştirilmesi için esnek ve yaratıcı bir düşünceyi/zihni gerektirmektedir. Bilgi gereksiniminin nasıl karşılanacağını belirlemek, bilgiye nasıl ve nereden ulaşılacağına karar verilmesi, bilgi gereksinimleri doğrultusunda uygun arama stratejilerinin ve araçlarının kullanılması, bilgi sistemlerinin nasıl düzenlendiğinin bilinmesi, farklı arama dillerinin kullanılması ve arama süreçleri ile sonuçlarının etkili bir şekilde yönetilmesi süreçlerini içermektedir.